

БРИК И САВРЕМЕНО ДРУШТВО^а

Данило Ж. Марковић

dacamarkovic@yahoo.com

Почетком овог (двадесет првог) века човечанство је постало јединственије вишеаспектним процесом глобализације, различитим облицима повезивања, не само у границама једног континента већ и различитих континената. Повезивање и стварање својеврсних заједница држава са различитих континената врши се на основу њихових заједничких интереса – економских и политичких. Ови интереси најчешће се сагледавају у контексту геополитичких односа на планети Земљи (са становишта њихових безбедности). У ствари, ту савремену архитектуру савременог света најбоље је на неки начин изразила синтагма „човечанство је уједињено разједињено“ (Лукић).

Једна таква организација држава са различитих континената привлачи све већу пажњу. Она је настала договором: Русије, Индије, Кине и Бразила, и означава се скраћеницом БРИК. Ову организацију (заједницу) основале су поменуте државе у Екатеринбург у 2009. године, а само годину дана касније на свом другом Самиту државе оснивачи усвојиле су Декларацију о будућој сарадњи организације. БРИК је изазвао велико интересовање и других држава, па је дошло до његовог проширења. Наиме, ускоро по оснивању једногласном одлуком држава оснивача за равноправног члана БРИК-а примљена је и Јужноафричка Република, а за пријем у чланство интересовање су изразиле и Индонезија и Турска. БРИК је настао из потребе да његове чланице остваре повољнији положај у односу на доминантну улогу англоамеричких економских организација са глобалним претензијама, али се убрзо увидело да ту своју улогу не могу остварити без научног сагледавања стања друштвених односа у тим земљама у целини и друштвеног ангажовања које ће се заснивати на том сазнању.

Тако је дошло већ 2009. године до потписивања споразума између Кинеске академије друштвених наука (CASS) и Руске фондације за друштвене науке (РФН). Тим споразумом предвиђало се да ће Институт за социологију при CASS-у и Институт за социологију Руске академије наука (РАС) 2010. године започети сарадњу на упоредној анализи друштвене стратификације у Кини и Русији. По том плану упоредна студија требало би да буде заснова-

^а Ли Пејлин, М. К. Горшков, Сели Скалон, К. Ј. Шарма (Ур.). (2014). *Друштвена стратификација у земљама БРИКА-а: промене и перспективе*. Београд: Завод за уџбенике, 846 стр.

на на теренским истраживањима, те су се потписнице сложиле да одрже два семинара чија би сврха била почетне припреме за договорено истраживање. Да би семинари били продуктивнији, договорено је да се прилози за њих пишу једнообразно, а да по завршетку семинара буду објављени у посебној књизи.

Даљи рад на истраживању друштвене стратификације земаља БРИК-а био је убрзан сусретом водећих светски афирмисаних бразилских и индијских социолога и контактима и са социолозима из држава Латинске Америке, као и сарадњом са Мишелом Вивиорком (Michel Wieviorka), председником Међународне асоцијације социолога (ISA). Све те активности биле су у знаку припреме конференције о друштвеној структури земаља БРИК-а *Глобализација и друштвени развој*, која је одржана октобра 2010. год. у Пекингу, а у циљу објављивања књиге на кинеском пре почетка одржавања конференције. Међутим, многе језичке (преводиљачке) и техничке потешкоће успориле су рад на њеном објављивању. На радост писаца појединих делова, у институцијама у којима су они као научници-истраживачи радили, тешкоће су савладане и књига је угледала светлост дана – објављена је.

Прилози објављени у монографији значајни су јер нас не упознају само са друштвеном стратификацијом у земљама БРИК-а, већ и са становишта значаја који ће земље БРИК-а имати у будућем економском и политичком поретку света.

Садржај књиге је структуриран у девет посебних целина које су логички осмишљене и представљају целовит поглед на друштвену стратификацију у земљама БРИК-а, са становишта остварених промена у појединим од земаља БРИК-а до пројекције и сагледавања тих промена у перспективи. У *првом делу* књиге даје се општи поглед на промене у друштвеној стратификацији, али и осврт на њене специфичности у појединим од земаља БРИК-а: Друштвена стратификација и њене промене у Бразилу (С. Скалон); Промене у друштвеној стратификацији руског друштва у периоду преображаја (З. Т. Голенкова и М. К. Горшков); Друштвена стратификација и промене у савременој Индији (К. Л. Шарма); Промене у друштвеној стратификацији Кине почев од 1976. године (Ли Пејлин).

Други део књиге садржи разматрања о радничкој класи: Рад, радници и политика у савременом Бразилу од 1980. до 2010. (М. А. Сантана); Радничка класа у транзиционом друштву од Совјетског Савеза до Руске Федерације (З. Т. Голенкова и Е. Д. Игитканиан); Урбана, индустријска и рурална пољопривредна радничка класа у Индији (К. Л. Шарма); Status quo и промене у структури радничке класе у данашњој Кини (Ли Веј и Тиан Фенг).

У *трећем делу* књиге разматра се сељаштво као елемент социјалне структуре: Бразилско сељаштво: историја отпора (М. де Низарет Баудел Виндерлеј); Преображај руралне структуре савремене руралне Русије (А. А. Хагуров); Раслојавање сељаштва у Индији по стицању независности (К. Л. Шарма) и Рурално друштво и сељаштво у Кини (Фан Пинг).

Четврти део књиге садржи разматрања о предузећу и предузетништву: Иновативно предузетништво у Бразилу (Г. М. Гуимараес); Развој предузетништва у Русији: главни трендови и status quo (А. Чепуренко); Традиција и предузетништво индијских приватних предузетника (К. Л. Шарма) и Почети приватног предузетништва у кинеској транзиционој економији (Чен Гуанђин).

У *петом делу* књиге разматра се проблем средње класе у друштвеној стратификацији БРИК-а: Стварање средње класе у Бразилу: историја и изгледи за будућност (А. Салата и С. Скалон); Средња класа у руском друштву: хомогеност или хетерогеност? (Н. Е. Тишанова и С. В. Марејева); Успон средње класе у Индији по стицању независности (К. Л. Шарма) и Хетерогени састав и вишеструки идентитет кинеске средње класе (Ли Чунлинг).

Неједнакости и приходи у земљама БРИК-а и њихово исказивање у социјалној стратификацији појединих од ових земаља предмет је разматрања у *шестом делу* књиге: Неједнакост у приходима и друштвена стратификација у Бразилу: кључни одређујући фактори и промене у првој деценији XXI века (Л. Г. Коста и С. Скалон); Неједнакост у приходима у Русији (Ј. Епокина); Сиромаштво и неједнакости у приходима у индијским урбаним и руралним областима (К. Л. Шарма); Структурна својства и трендови економске неједнакости у Кини (Чан Ђујанђин).

Седми део књиге садржи разматрања о образовној неједнакости и њеном утицају на друштвену стратификацију у земљама БРИК-а: Образовне неједнакости и стратификација у Бразилу (М. да Коста, М. К. Кослински и Л. К. Коста); Неједнакост у образовању: случај Русије (Д. Л. Костадиновски); Образовање и друштвена стратификација у Индији: системске неједнакости (К. Л. Шарма); Образовна неједнакост и експанзија образовања у Кини (Ли Чунлинг).

У *осмом делу* књиге чини се осврт на сложен и вишеаспектни однос потрошње и друштвене стратификације у условима неједнакости развијене мање-више универзалне робне производње и њеног утицаја на друштвену стратификацију у појединим земљама БРИК-а: Више од друштвене стратификације: нови начин сагледавања потрошачких пракси у савременом Бразилу (М. Кастанеда); Потрошња и начин живота у Русији (П. М. Козирева, А. Е. Низамова и А. И. Смирнов); Настајућа потрошачка класа и њен начин живота (К. Л. Шарма) и Стратификација потрошње међу друштвеним класама, групама занимања и идентитетским групацијама у Кини (Тиан Фенг).

Крај књиге се завршава посебним (*деветим*) делом који је насловљен *Класни свет и вредности*. У овом делу студије у посебним одељцима разматра се: Стварање радничке класе у Бразилу: од синдиката до државне власти (А. Кардосо); Истраживање о класној и групној свести у савременом руском друштву (М. Ф. Черниш); Повезаност друштвеног и класног у класни идентитет у градским и сеоским областима (К. Л. Шарма) и Свест о припадности друштвеном слоју и поистовећивање с њим у Кини (Ли Веј).

Ова обимна студија је теоријско-методолошки солидно конципирана и представља допринос научном проучавању савременог глобализирајућег друштва. У њеној изради учествовао је велики број респектабилних научних посленика (социолога, економиста, филозофа, правника и посленика других струка) из Института за социологију Академије друштвених наука из Шангаја и Института за социологију Руске академије наука из Москве, најпознатији научници из Индије и Бразила и представља озбиљну научну студију о социјалној стратификацији земаља БРИК-а. Међутим, како су то многољудне и развијене (а неке и економски најреспектабилније земље, нпр. Кина) или земље у развоју, са значајним природним и људским ресурсима, то резултат истраживања о њиховој социјалној стратификацији има шири значај. Монографија представља и значајан допринос истраживању друштве-

них кретања и промена у облицима регионалног организовања и глобалном друштву сарадњом научно-образовних институција националне државе. У овом смислу треба схватити и предлог Русије земљама БРИК-а за формирање универзитетске мреже као конгломерата водећих универзитета Русије, Кине, Бразила, Индије и Јужноафричке Републике (ЈАР).

Студија *Друштвена стратификација у земљама БРИК-а* представља драгоцен извор података не само о променама и перспективама развоја тих земаља, већ има много већи и шири значај за проучавање и схватање значаја савремених промена у нашој цивилизацији, које се често сматрају неповољнијим са хуманистичког становишта, па се у теоријском промишљању трага и за њеном алтернативом, остваривањем људске цивилизације на нашој планети која би више одговарала суштини *homo sapiens*. Промисљања у овом правцу и са овог становишта треба да полазе од географског положаја ових земаља, њихових природних и људских ресурса, њихових уникалних цивилизација и места тих цивилизација и њихових држава у савременој структури људске заједнице и односа у њој. Та нова цивилизација као алтернатива постојећој, требало би да не противуречи постојећим уникалним цивилизацијама и њиховим вредностима, посебно ако су те вредности прихваћене као опште вредности људског рода, и да се заснива на уважавању и остваривању људског достојанства, да представља својеврсну хуманизацију природне средине у којој је настао и развијао се човек, *homo sapiens* – стуб људске цивилизације.

У контексту оваквог приступа, студија коју разматрамо представља значајан научни допринос проучавању и сазнавању савремених цивилизацијских промена глобалног друштва и признање знања као значајног (најзначајнијег) фактора сазнавања и усмеравања друштвеног развоја у савременој етапи развоја људске заједнице, која се означава као *друштво знања*. У овом друштву, сагласно (и) његовом означавању, многобројне облике социјалног организовања и разноврсне облике духовног живота у људској заједници треба учинити предметом научног проучавања и критичког промишљања са становишта значења и значаја друштвених промена и перспектива развоја и судбине људске цивилизације. То је, рекло би се, општедруштвени задатак у чијој реализацији посебну улогу имају они (научници) који се професионално баве научноистраживачким радом, тј. научним сазнавањем стварности (у овом случају друштвене). Посматрано са ове тачке гледишта, творци студије *Друштвена стратификација у земљама БРИК-а* који су радили на њеној концептуализацији и остваривању њеног концепта, заслужују високу оцену, зато им треба одавати и одати признање и њеним читањем, тј. упознавањем са њеним садржајем, и коришћењем тих садржаја у методолошком и фактографском промишљању нових истраживања о сличним темама које су разматране у овој значајној и актуелној монографији.